

מי ירד לים תחילה

ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה והמים להם חמה מימינם ומשמאלם: (שמות יד כב)

אמר אדני מבטן אשיב אשיב ממצלות ים ... קדמו שרים אחר נגנים בתוך עלמות תופפות: במקלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל: שם בנימן צעיר רדם שרי יהודה רגמתם שרי זבלון שרי נפתלי: (תהלים סח).¹

סדר עולם רבה (ליינר) פרק ה

ומרעמסס נסעו לסוכות, ומסוכות לאיתם, ומאיתם לפני פי החירות - הרי ג' ימים. ברביעי: "ויוגד למלך מצרים כי ברח העם" (שמות יד ה), בחמישי ובשישי: "וירדפו מצרים אחריהם וישגו אותם חונים על הים" (שמות יד ט), אור שביעי ירדו לים, שנאמר: "ויהי הענן והחשך ויאיר את הלילה ולא קרב זה אל זה כל הלילה" (שם שם כ).² לשחרית, עלו ישראל מן הים ונשקעו מצריים, ובאותה שעה אמרו ישראל שירה, שנאמר: "אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' " (שם טו א). ויום חמישי בשבת היה, והוא היה יום טוב אחרון של פסח.³

מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מס' דויהי פרשה ב

ארבע כתות נעשו ישראל על הים, אחת אומרת ליפול אל הים ואחת אומרת לשוב למצרים ואחת אומרת לעשות מלחמה כנגדן ואחת אומרת נצווה כנגדן. זאת שאמרה ליפול אל הים, נאמר להם: "התיצבו וראו את ישועת ה' ", זו שאמרה לשוב למצרים, נאמר להם: "כי אשר ראיתם את מצרים", זו שאמרה נעשה מלחמה כנגדן, נאמר להם: "ה' ילחם לכם", זו שאמרה נצווה כנגדן, נאמר להם: "ואתם תחרישון".⁴

מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויהי פרשה ה

"ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה" - ר' מאיר אומר בלשון אחד ור' יהודה אומר בלשון אחר. ר' מאיר אומר בלשון אחד: כשעמדו שבטים על הים, זה אומר אני יורד תחילה לים וזה אומר אני יורד תחילה לים. מתוך שהיו עומדין וצוהבין⁵ קפץ שבטו של בנימין וירד לים תחילה, שנאמר: "שם בנימן צעיר רודם שרי יהודה רגמתם שרי זבלון שרי נפתלי. צוה אלהיך עוזך עזה אלהים זו פעלת לנו" (תהלים סח כט) - אל תקרי רודם אלא רד ים. התחילו שרי יהודה מרגמין אותם באבנים, שנאמר: "שרי יהודה רגמתם". משל למה הדבר דומה? למלך בשר

¹ פרק סח בתהלים הוא "מזמור חגיגי שנועד להיאמר בתהלוכה חגיגית של שמחת ניצחון ... ויתכן לומר שהוא נועד להיאמר בעת שהעלה שלמה את הארון אל מקומו בירושלים" (עמוס חכם, דעת מקרא). הפרק מזכיר מאורעות חשובים מתולדות העם כגון: מסע הארון, יציאת מצרים, מעמד הר סיני ועוד. יש הקבלות בין מזמור זה לשירות אחרות, כגון שירת דבורה. וחז"ל פירשו את הפסוקים שהבאנו על קריעת ים סוף. את הפסוק: "קדמו שרים אחר נגנים בתוך עלמות תופפות" ראינו כבר בדברינו מעשה ידי טובעים בים בשביעי של פסח בשנה האחרת ואילו הפעם נתמקד בפסוק: "שם בנימן צעיר רדם שרי יהודה רגמתם שרי זבלון שרי נפתלי" שהוא בסיס לדרשות על הירידה לים שמסתבר שלא הייתה כל כך פשוטה.

² לא ברור מדוע המדרש מביא את הפסוק הזה כמקור לירידת בני ישראל לים ולא פשוט את הפסוק שהבאנו בראש דברינו: "ויבואו בני ישראל בתוך הים" ושהמדרשים להלן אכן מביאים. אולי משום שהוא רוצה להדגיש שהאירוע קרה "אור לשביעי", בשעה שהחושך עוד רב מן האור, "באשמורת הבוקר". ועכ"פ, הביטוי "ירד לים" הוא של עולם המדרש (סדר עולם רבה זה או המכילתא שלהלן). במקרא הביטוי הוא לבוא בים.

³ וכן הביא רש"י בפירושו לשמות פרק יד פסוק ה: "ויוגד למלך מצרים - איקטורין שלח עמהם, וכיון שהגיעו לשלשת ימים שקבעו לילך ולשוב וראו שאינן חוזרין למצרים, באו והגידו לפרעה ביום הרביעי. בחמישי ובשישי רדפו אחריהם, וליל שביעי ירדו לים, בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח, לכן אנו קורין השירה ביום השביעי". אגב, האירוע של שביעי של פסח ביום חמישי, היה ונשאר חד-פעמי ואינו יכול לקרות בימינו, בשל הכלל בקביעת הלוח: לא אד"ו ראש ולא בד"ו חג. בכך, גם חולק סדר עולם רבה על הגמרא בשבת פז ע"ב שאומרת שיצאו ממצרים ביום חמישי ואי לכך קריעת ים סוף הייתה ביום רביעי.

⁴ לפי המכילתא, יש ארבע אפשרויות שכולן מביעות ייאוש. הכת שמוכנה להיכנס לים, מדברת בעצם על התאבדות: "ליפול אל הים" (ובמדרשים מאוחרים: "נטבע בים"). העם שזה עתה יצא מעבודת נמצא בין הפטיש (חיל פרעה) ובין הסדן (הים) ונראה שחלום החירות והיציאה משעבוד מצרים עומד לפוג בכל רגע. ראה גם המדרש על היונה הנץ והנחש במכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויהי פרשה ב: "למה היו ישראל דומים באותה שעה? ליונה שברחה מפני הנץ ונכנסה לנקיף הסלע, והיה נחש נושף בה. אם תיכנס לפנים הרי הנחש ואם תצא לחוץ הרי הנץ. כך היו ישראל דומים באותה שעה - הים סוגר ושונוא רודף". ראה מדרש זה בהרחבה בשיר השירים רבה (וילנא) ב ב על הפסוק "יונתי בחגווי הסלע": "תני דבי ר' ישמעאל בשעה שיצאו ישראל ממצרים למה היו דומין? ליונה שברחה מפני הנץ, ונכנסה לנקיף הסלע ומצאה שם הנחש מקנן, ונכנסה לפנים ולא היתה יכולה להיכנס שעדיין הנחש מקנן, תחזור לאחורה לא תהי יכולה שהנץ עומד בחוץ. מה עשתה היונה? התחילה צווחת ומטפחת באגפיה כדי שישמע לה בעל השובך ויבא ויצילה, כך היו ישראל דומים על הים, לירד לים לא היו יכולין שעדיין לא נקרע להם הים, לחזור לאחוריהם לא היו יכולין שכבר פרעה הקריב, מה עשו וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה' ". ראה דברינו יונתי בחגווי הסלע בשיר השירים.

⁵ במדרשים מאוחרים (מכילתא זו עברה הרבה גלגולים בציטוטים שונים) הנוסח הוא: צווחין, כמו אחת הכתות במדרש הקודם?

ודם שהיו לו שני בנים, אחד גדול ואחד קטן. כנכס לחדרו בלילה, אמר לקטן: העמידני עם הנץ החמה. ואמר לגדול: העמידני בשלש שעות ביום. בא קטן להעמידו עם הנץ החמה ולא הניחו גדול. אמר לו: לא אמר לי אלא בשלוש שעות ביום. והקטן אומר: לא אמר לי אלא עם הנץ החמה. מתוך שהיו עומדין וצוהבין ננער אביהם אמר להם: בני, מכל מקום שניכם לא כוונתם אלא לכבודי, אף אני לא אקפח שכרכם.⁶ כך אמר הקב"ה: מה שגר יטלו בני בנימן שירדו לים תחילה? שָׁרְתָּ שְׂכִינָה בְּחִלְקוֹ, שנאמר: "בנימן זאב יטרף" (בראשית מט כז) ואומר: "לבנימין אמר ידד ה' ישכן לבטח עליו, חופף עליו כל היום ובין כתפיו שכן" (דברים לג יב).⁷ ומה שגר נטלו שבטו של יהודה שהיו רוגמין אותם? יהודה זכה למלכות, שנאמר: "שרי יהודה רגמתם" ואין רגמה אלא מלכות ...⁸

ור' יהודה אומר בלשון אחר: "ויבואו בני ישראל בתוך הים" - כיון שעמדו שבטים על הים, זה אומר אין אני יורד תחילה לים וזה אומר אין אני יורד תחילה לים, שנאמר: "סבבני בכחש אפרים ובמרמה בית ישראל" (הושע יב א).⁹ מתוך שהיו עומדין ונוטלין עצה, קפץ נחשון בן עמינדב ונפל לים. עליו הכתוב אומר: "הוֹשִׁיעֲנִי אֱלֹהִים כִּי בָאוּ מִיָּם עַד נַפְשִׁי".¹⁰ ואומר: "טִבְעֵתִי בַיּוֹן מְצוּלָה וְאִין מְעַמְדָּ בְּאֵתִי בְּמַעֲמָקֵי מַיִם וְשִׁבְלַת שְׁטָפְתָּנִי (תהלים סט ב - ג). ואומר: "אֶל תִּשְׁטַפְּנִי שִׁבְלַת מַיִם וְאֶל תִּבְלַעֲנִי מְצוּלָה וְאֶל תִּתְּאֶטֶר עָלַי בְּאֶר פִּיקָה" (שם פסוק טז).¹¹ מיד אמר המקום למשה: יְדִידִי טוֹבֵעַ בַּיָּם וְהִים סוֹגֵר וְשׁוֹנֵא רֹדֵף, ואתה עומד ומרבה בתפילה? אמר לפניו: רבש"ע, ומה בידי לעשות? אמר לו ואתה הרם את מטך.¹²

שכל טוב (בובר) שמות פרק יד סימן כב¹³

"ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה". ר' מאיר אומר בלשון אחר, ור' יהודה אומר בלשון אחד. ר' מאיר אומר כשעמדו ישראל, דהיינו השבטים, על הים, זה אומר אני אהא יורד תחילה לים, וזה אומר אני אהא יורד תחילה לים, מתוך שהיו עומדין וצוהבין, קפץ שבטו של בנימין וירד תחילה ... לפיכך זכה בנימין לשרות שכינה בחלקו ... ר' יהודה אומר: כשהיו שבטים עומדין על הים זה אומר אני לא ארד תחילה לים, וזה אומר אני לא ארד

⁶ המשל של ר' מאיר יפה אך קצת קשה ולא ברורה השלכתו לנמשל (ראה הנמשל מיד בהמשך). מה זה "הנץ החמה" ו"שלוש שעות" בנמשל? האם הקב"ה קבע שני מועדים שונים לקריעת ים סוף? באילו שני קולות דיבר המלך - הקב"ה בנמשל?

⁷ ובנימין זכה אף למלכות שהמלך הראשון, שאול, יצא ממנו. ראה רש"י ומצודות על הפסוק בתהלים סח כח. בין בנימין ליהודה יש הרבה יחסי יריבות ובטוף גם הליכה ביחד וגורל משותף מימי פרשת אחי יוסף, דרך הירידה לים (עפ"י המדרש), פילגש בגבעה, יריבות שאול ודוד ועד התפלגות הממלכה וסוף בית ראשון. ומן הסתם, בדם כולנו (לצד לוי ושמעון).

⁸ בקטע שהשמטנו מוסיף המדרש פסוקים שמוכיחים שהמלכות היא של יהודה וכן הסבר על החלק של הפסוק שמזכיר את שרי זבולון ונפתלי דרך קישור הענין למלחמת סיסרא ושירת דבורה (ראה הערה 1 לעיל). עכ"פ, קבלנו לשיטת ר' מאיר שני שבטים שקפצו לים תחילה: הצעיר שהקדים והמבוגר שבא אחריו ורגם (חסם?) אותו. ושניהם זכו. זה שבית המקדש בחלקו וזה שהמלכות שלו. ועל שני נושאים אלה יש להרחיב בפעם אחרת (אולי בפרשת ויחי): על בית המקדש "בין כתפיו שכן" שנפל בחלקו של בנימין (אבל גם של יהודה, ראה יומא יב ע"א ומגילה כו ע"א, אבל גם זבחים נג ע"ב); ועל הסיבה "מפני מה זכה יהודה למלכות" (ראה בהמשך המכילתא לעיל, תוספתא ברכות ד יח ועוד). ומי אפוא ירד לים תחילה? בנימין ויהודה, יהודה ובנימין וכשם שסחפו אחריהם את שאר השבטים אז, כך בע"ה גם לעתיד לבוא.

⁹ הפסוק המלא הוא: "סִבְבֵּנִי בְּכַחַשׁ אֶפְרַיִם וּבְמַרְמָה בֵּית יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה עַד רֹד עִם אֵל וְעַם קְדוֹשִׁים נֶאֱמָן". בית ישראל ואפרים מסובבים את ה' בכחש, אך יהודה, לעומתם, עדיין נאמן לקב"ה. ראה המפרשים על הפסוק בהושע, במקראות גדולות ובדעת מקרא, כולל ההסבר מהו "רד עם אל". השווה עם הפסוק בתהלים בו בנימין הצעיר רד עם שרי יהודה. הפסוק במלואו נחוץ לשם המשך הדרשה שברור שהיא מכוונת להיסטוריה וליחסי אחווה ויריבות של יהודה וישראל. והמעתיקים קצרו כדרכם.

¹⁰ אז מי הוא שקפץ לים תחילה? כל שבט יהודה או רק נחשון בן עמינדב? במקבילה במסכת סוטה עדיין כך הוא כמו אצלנו: רק נחשון. אבל בנוסחאות אחרות, כמו מדרש שכל טוב שנראה להלן - שבט יהודה כולו.

¹¹ ופסוק לפני כן אומר: "הִצִּילֵנִי מִטִּיט וְאֶל אֶטְבְּעָה אֲנַצְּלָה מִשְׁנֹאֵי וּמַעֲמָקֵי מַיִם". ראה איך ר' מאיר שדורש את הירידה לים לשבח, סומך יתדותיו על תהלים פרק סח (ראה תיאורו בהערה 1 לעיל) ואילו ר' יהודה שדורש לגנאי (חוץ מנחשון בן עמינדב ואולי שבט יהודה כולו), מסתמך על פרק סט הסמוך. ובעקבות "טיט" זה הלכו מדרשים רבים והעצימו את שיטת ר' יהודה למרי על הים והרבו לדרוש את הפסוקים הקשים בתהלים קו, בפרט את הפסוק: "וימרו על ים סוף". ראה דברים רבה (ליברמן) פרשת דברים סימן ח: "וימרו על ים בים סוף ... שהיו עומדים על הים והיו ממרים זה על זה, זה אומר איני יורד וזה אומר איני יורד ... והיו מהלכים בטיט ואומרים אלו לאלו: ראובן בעט בעטך, שמעון דייש דיישך - מטיט ולבנים יצאנו ולטיט ולבנים אנו באין". על הנושא "וימרו על ים סוף" נדון בע"ה בפעם אחרת. הפעם, אנו מבקשים להתמקד בנושא של מי ירד לים תחילה ובמחלוקת ר' יהודה ור' מאיר. ולפי שיטתנו, גם ר' יהודה לא בא להחמיר כ"כ עם בני ישראל שהיטו לרדת בים, כי אם לשבח את נחשון (ויהודה).

¹² על הרמת המטה, ראה דברינו **ואתה הרם את מטך ונטה את ירך** בפרשת בשלח. ועל ידידי או **מעשה ידי טובעים בים** הרחבנו בשביעי של פסח (שים לב שכאן הוא בלשון יחיד: "ידידי טובע בים" והכוונה אישית לנחשון בן עמינדב). עיקר דברינו הפעם, היא מחלוקת ר' מאיר ור' יהודה מי ירד לים תחילה, או מה בעצם היה היחס של עם ישראל לניסיון של ים סוף. שיטת ר' יהודה, אולי איננה נאצלת כמו זו של ר' מאיר, אבל יותר אנושית ואפילו מסתדרת יותר טוב עם פשט הפסוקים ("המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר", שמות יד יא). ראה שוב המשל על היונה הנץ והנחש שהבאנו בהערה 4 לעיל.

¹³ מדרש המכילתא בו פתחנו עבר גלגולים רבים. הנוסח של מדרש שכל טוב שלהלן הוא אחד המאוחרים. נוסח ביניים, נמצא בגמרא סוטה לז ע"ב, כבר שם מושג הבדלים דקים מול הנוסח של המכילתא. לא נעמוד על כל ההבדלים של נוסחים אלה (ויש מן הסתם מקורות וגלגולים נוספים) ונדגיש רק כמה בולטים ששייכים לענייננו.

תחילה לים, מתוך שעומדים ונוטלים עצה קפץ נחשון בן עמינדב ואחריו שבט יהודה וירד תחילה¹⁴ ... סבבונן בכחש אפרים שיוצאים קודם הזמן ונכשלו, ובמרמה בית ישראל, שלא היו רוצין לירד לים שהיו מחוסרי אמנה.¹⁵ "ויהודה עוד רד עם אל ועם קדושים נאמן" (שם שם) - שהאמין למשה ולאחריו, לפיכך זכה למלכות, שנאמר: "היתה יהודה לקדשו" - לפיכך "ישראל ממשלותיו". ואנן סבירא לן כר' מאיר, דבהדיא אשכחן שכולן האמינו ביוצרים וירדו לים ברצון, שנאמר: "ויאמינו בה' ובמשה עבדו" (שמות יד לא).¹⁶

פסיקתא רבתי (איש שלום) פסקא ז - ויהי המקריב ביום הראשון

"ויהי המקריב ביום הראשון ... נחשון" - למה נחשון הקריב ראשון? מפני שקידש שמו של הקדוש ברוך הוא וירד בנחשולו של ים תחילה. שכל השבטים היו עומדים על הים כשנקרע ומכולם בנימין נתן נפשו ליכנס בתוכו ולקדש שמו של הקב"ה "שם בנימין צעיר רודם" (תהלים סח כח) - אל תהי קורא אלא רד ים. כיון שראה אותו יהודה מה עשה? התחילו מרגמים אותו שירד ראשון. אמר הקב"ה: הואיל ויהודה ירד תחילה לים ושמי קידש הוא יקריב ראשון ויהי המקריב ביום הראשון.¹⁷

מדרש תהלים (בובר) מזמור עו

"למנצח בנגינות מזמור לאסף שיר. נודע ביהודה אלהים בישראל גדול שמו" - זהו שאמר הכתוב: "אפרים לשמה תהיה ביום תוכחה" (הושע ה ט). בשעה שגלו עשרת השבטים, יהודה ובנימין לא גלו, התחילו אומות העולם אומרים אין זו אלא כמי שנושא פנים, לפי שהן בני אכסניא שלו, לפיכך לא הגלם. כיון שגלו, הודיע הקב"ה אמונים בעולם, שנאמר: "בשבטי ישראל הודעתי נאמנה" (שם שם ה). אותה שעה: "נודע ביהודה אלהים בישראל גדול שמו". אמר ר' יהודה בר' אלעאי: בשעה שהיו ישראל עומדים על הים, היו עומדים ומדיינים זה עם זה, זה אומר אני ארד תחילה לים, וזה אומר אני ארד תחילה. מתוך כך קפץ נחשון בן עמינדב לתוך גלי הים וירד עליו. ועל זה נאמר: "הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש" (תהלים סט ב) ... הוי: "נודע ביהודה אלהים בישראל גדול שמו", שהוא בישראל גדול. אמר לו: באותה שעה שאתה עושה חסד עם שבט יהודה, כאילו עשית חסד עם כל ישראל, שישראל נקראו על שם יהודה.¹⁸

אוצר המדרשים (אייזנשטיין) תהלים עמוד 570

"אשרי תמימי דרך" - זה דור המדבר. אמר חזקיהו בר חייא: צפה הקב"ה שאין דור אחר יכול לקבל את התורה כאותו הדור וצִפְנָה להם¹⁹ ... א"ר ברכיה בשם ר' חנינא בר אבהו: הכתוב והקב"ה מקלסין לאותו הדור, שנאמר: "זכר לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור" (תהלים ק"ה). פשוטים שבדור, תדע לך שהיו תמימים.²⁰ באו לים ואמר להם לירד לים וירדו, וכן לצאת למדבר ויצאו, אמר להם לקבל את התורה וקבלו, ועד שלא אמר להם לקבל,

¹⁴ נחשון סוחר אחריו את שבט יהודה כולו. זה חידוש ראשון של מדרש זה. ראה הערתנו לגבי הפסוק בהושע בהערה 9 לעיל. ובגמרא בסוטה הופך הנוסח מלשון יחיד: "ידידי טובע בים" של המכילתא, ללשון רבים: "ידידי טובעים בים" ומשם כל הדרשות הידועות על מעשה ידי או ידידי טובעים בים. ההרחבה מנחשון לשבט יהודה כולה מופיעה גם "בפשיטות" במדרשים מאוחרים יותר. ראה למשל פסיקתא זוטרית (לקח טוב) שמות פרק יד, שם עדיין משתמרת מחלוקת ר' מאיר ור' יהודה המקורית של המכילתא, אבל בדברי ר' יהודה, מי קפץ לים תחילה, נעלם נחשון ונשא רק שבט יהודה: "ר' יהודה אומר: שבט יהודה נכנס תחילה לים".

¹⁵ החשבון מתרחב לא רק לשבטי "ישראל" שהיססו לרדת לים, אלא גם לסיפור על בני אפרים שניסו לצאת ממצרים טרם זמנם. (פסיקתא דרב כהנא ויהי בשלח, שמות רבה כ יא). ראה דברינו [לא דרך ארץ פלשתים](#) בפרשת בשלח.

¹⁶ אין זה מנהגם של מדרשים להכריע "אגדה כמי". אבל זאת הפעם, לא מוכן המדרש להשאיר את מחלוקת ר' מאיר ור' יהודה כמות שהיא והוא מבקש להכריע באופן ברור: אגדה כר' מאיר. (אולי כפיצוי על כך שבהלכה אין פוסקים כמותו? עירובין יג ב, מו ב). ר' מאיר שדורש כאן בשבחם של ישראל, שופט אותם לחומרה רבה במעמד הר סיני! ראה דברינו [מי פיתה את מי בסיני](#) בפרשת יתרו. מעניין גם שם יאמר בעל מדרש שכל טוב: "ואנן סבירא לן כר' מאיר".

¹⁷ למרות שמדרש שכל טוב "פסק" בשיטת ר' מאיר, מדרשים רבים יש לנו על זכותו של נחשון שהיה הראשון לקפוץ לנחשולו של ים (נחשון - נחשול) ושל שבט יהודה שבא בעקבותיו. זו שיטתו של ר' יהודה. ראה במדבר רבה ומדרשים רבים אחרים על הפסוק: "ויהי המקריב ביום הראשון" בקרבנות הנשיאים, פרשת נשא. אולי משום שהם לא ראו את שיטת ר' יהודה באופן הקיצוני של מרי על ים סוף (ראה הערה 11 לעיל) ולא ראו בהיסוס של הכניסה לים חוסר אמנה, אלא חולשה אנושית טבעית של עם שנמצא במצוקה ואיננו מתנדב לקפוץ או ליפול לים. ראה שוב ארבע הכתות במדרש השני מתחילת הדרג לעיל. אך מה שמיוחד במדרש זה שהוא גם מזכיר בעקיפין את שיטת ר' מאיר דרך הפסוק: "שם בנימין צעיר רודם" והקפיצה של בנימין שקדמה לקפיצה של יהודה ונחשון. נראה שבסופו של דבר התמזגו שתי השיטות לשיטה אחת!

¹⁸ יהודה זכה לפסק זמן וגלותו נדחתה משום שירד לים תחילה. אבל סופו שגם הוא גלה ולא עמדה לו זכותו על הים לאורך זמן. ולעיתים לבוא, שוב יהודה ייגאל תחילה וימשוך אחריו את ישראל שהרי בסופו של דבר ישראל הוא יהודה ויהודה הוא ישראל.

¹⁹ ולא נתן לדורות הקודמים כמו האבות. שאלה מרכזית שאחרים ניסו לפתור בכך [שהאבות קיימו את התורה](#).

²⁰ והפשוטות והתמימות הזו היא שזכתה אותם במתן תורה.

אמרו: "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע" (שמות כ"ד) ... ולא פירש להם מתן שכרן של מצות ולא השיבו לו דבר. לכך נאמר: "זכר לעולם בריתו", וכן: "אשרי תמימי דרך".²¹

חג שמח
מחלקי המים

²¹ סוף דבר, הירידה לים הייתה מתוך אמונה תמימה. דברים רבים נאמרו על דור יוצאי מצרים שיצא מעבדות לחירות, דור שראה ניסים גלויים - הוא דור מקבלי התורה, הוא שחטא בעגל ובמרגלים, הוא דור המדבר שלא זכה להיכנס לארץ. אור וחושך משמשים בערבוביה בדור מיוחד זה. "נתבעים לעגל ונותנים, נתבעים למשכן ונותנים" (ירושלמי שקלים פרק א הלכה א). אך מעל לכל עומדת התמימות: "לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה". ראה דברינו [חסד נעורים](#) בפרשת מטות.